

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Кваліфікаційна робота

з теми: **«ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ»**

Виконала: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
PO1-M23z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Ончуленко Юліана Юріївна

Керівник:
Горбатюк Оксана Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Бабюк Тетяна Йосипівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	8
1.1 Сутність поняття «інтелектуальна культура», її компоненти	8
1.2 Особливості інтелектуального розвитку та формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти в умовах сьогодення	14
1.3 Роль інноваційних технологій у розвитку інтелектуальної культури дітей молодшого шкільного віку	20
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	27
2.1 Формування інтелектуальної культури молодших школярів у контексті мовно-літературної освіти	27
2.2 Система роботи з формування інтелектуальної культури молодших школярів засобами інноваційних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі	33
2.3 Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження.....	52
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Швидкий розвиток сучасного технологічно та інформаційно насиченого, але нестабільного світу щодня ставить нові виклики перед людським розумом. Інтелект і розумові здібності особистості перетворюються на найцінніший ресурс сьогодення, що підкреслює важливість ефективного розвитку інтелектуального потенціалу молодого покоління.

Відповідно до окреслених викликів сьогодення в освітніх нормативних документах, таких як Концепція «Нова українська школа» та Державний стандарт початкової освіти, акцентується увага на формуванні інтелектуальної культури здобувачів освіти, яка є важливим чинником особистісного розвитку учнів, створює міцну основу для їхньої успішної навчальної діяльності та сприяє розвитку здібностей до самовдосконалення, саморозвитку й самостійного навчання.

Інтелектуальну культуру трактують як рівень розвитку особистості у сфері інтелектуальної діяльності, який дозволяє здобувати нові знання, формулювати пізнавальні цілі, планувати власну діяльність, виконувати пізнавальні операції різними методами, працювати з різноманітними джерелами інформації, а також розв'язувати завдання та проблеми різного рівня складності. Це багатокомпонентне явище, яке охоплює загальні й спеціальні навчальні вміння, логічне та критичне мислення, здатність до самоосвіти й адекватної самооцінки [76, с. 526]. Таким чином, інтелектуальна культура є базисом для формування компетентного, самостійного та відповідального учасника освітнього процесу.

Аналіз наукових досліджень щодо інтелектуального розвитку дітей свідчить про активне опрацювання проблеми інтелектуальної сфери в психології. Зокрема, дослідники дають її визначення, аналізують структуру та розкривають механізми реалізації ініціативної пізнавальної діяльності. У педагогічній науці накопичено значний масив публікацій, які висвітлюють

питання інтелектуального розвитку, здібностей та обдарованості школярів, формування основ навчальної діяльності та створення умов для самореалізації учнів. Питання формування інтелектуальної культури молодших школярів є предметом дослідження у працях таких учених, як Г. Баклан, І. Бартенєва, В. Звєкова, Н. Касьянова, В. Ковбасюк, О. Ноздрова, О. Савченко, І. Онищенко, І. Щербатюк та інших.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває впровадження інноваційних підходів і засобів для формування інтелектуальної культури в учнів початкових класів. Це зумовлено необхідністю адаптації до викликів інформаційного суспільства, що потребує від педагогів інтеграції цифрових технологій, розвивального навчання та інших сучасних методик. Як бачимо, дослідження цієї теми є не лише теоретично значущим, а й практично зорієнтованим на потреби сучасної освіти, що й зумовлює **актуальність** теми нашого дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність застосування інноваційних технологій для формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Відповідно до теми й мети дослідження сформульовано **завдання дослідження**:

- 1) проаналізувати сучасні наукові підходи до формування інтелектуальної культури молодших школярів;
- 2) визначити педагогічний потенціал інноваційних технологій у формуванні інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі;
- 3) розробити систему роботи з формування інтелектуальної культури молодших школярів на уроках української мови та літературного читання засобами інноваційних технологій;

4) провести експериментальне дослідження ефективності розробленої системи роботи, оцінити ефективність застосування інноваційних технологій у формуванні інтелектуальної культури молодших школярів.

Об'єкт дослідження – процес формування інтелектуальної культури учнів початкових класів Нової української школи.

Предмет дослідження – система роботи з формування інтелектуальної культури молодших школярів засобами інноваційних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність процесу формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти на уроках української мови та літературного читання підвищиться за умови впровадження інноваційних технологій, сприятиме підвищенню рівня їхніх когнітивних і творчих здібностей, розвитку критичного та логічного мислення, а також покращенню їхньої здатності до самостійного навчання та самоосвіти.

Методи наукового дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел із проблеми дослідження); емпіричні (вивчення педагогічного досвіду, спостереження, опитування, педагогічний експеримент), методи кількісного та якісного аналізу даних.

Експериментальна база дослідження: Кам'янець-Подільський ліцей №5 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області.

Наукова новизна: з'ясовано особливості впливу інноваційних технологій на розвиток ключових компонентів інтелектуальної культури учнів початкових класів, обґрунтовано педагогічну цінність інноваційних технологій у формуванні інтелектуальної культури молодших школярів, розроблено й апробовано методичну систему використання інноваційних технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі для формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти.

Практичне значення: результати дослідження можуть бути використані вчителями початкової школи для вдосконалення освітнього

процесу, а також для розробки методичних рекомендацій щодо застосування інноваційних технологій у навчанні. Рекомендації можуть бути впроваджені в програму підготовки вчителів початкових класів, зокрема в контексті розвитку інтелектуальної культури учнів через мовно-літературну освіту.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовано під час участі в міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях («Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи», 19-20 жовтня 2023 р., 17-18 жовтня 2024 р., м. Кам'янець-Подільський; «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти», 14-15 березня 2024 р., м. Кам'янець-Подільський), студентських конференціях (всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти й молодих вчених «Актуальні питання сучасної освіти в Україні: виклики та перспективи», 23-24 жовтня 2024 р., м. Кам'янець-Подільський; наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2023-2024 н.р.). Результати дослідження обговорено на заняттях наукової проблемної групи «Актуальні проблеми мовно-літературної освіти молодших школярів» та на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2023-2024, 2024-2025 н.р.).

Опубліковано статтю «Інтелект-карти як засіб формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти на уроках української мови» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Вип. XX, 2024) [51].

Структура та зміст роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг роботи – 77 сторінок.

Зміст роботи. У вступі обґрунтовано актуальність теми дипломної роботи, визначено її мету, завдання, об'єкт та предмет, методи наукового

дослідження, гіпотезу, новизну, практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичні основи формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти засобами інноваційних технологій» розкрито теоретичні засади формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти засобами інноваційних технологій. З'ясовано сутність поняття «інтелектуальна культура», її складові та значення в освітньому процесі. Окреслено особливості інтелектуального розвитку молодших школярів, враховуючи сучасні виклики та потреби, а також підкреслено роль інноваційних технологій у стимулюванні їхнього пізнавального інтересу, творчого мислення та саморозвитку. Узагальнено наукові підходи до використання інноваційних засобів у формуванні інтелектуальної культури та обґрунтовано їх важливість для гармонійного інтелектуального розвитку дітей у початковій школі.

У другому розділі «Методичні аспекти використання інноваційних технологій для формування інтелектуальної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі» висвітлено методичні особливості використання інноваційних технологій для формування інтелектуальної культури молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. Розглянуто особливості впровадження методів і прийомів, які сприяють розвитку інтелектуальної культури учнів у межах мовно-літературної освіти, а також запропоновано систему роботи, орієнтовану на інтерактивні, діяльнісні й візуальні підходи. Описано організацію експериментального дослідження і подано аналіз отриманих результатів.

У висновках подано підсумки здійсненого наукового дослідження.

ВИСНОВКИ

Під час здійснення кваліфікаційного дослідження було розв'язано низку теоретичних і практичних завдань, що дозволяє зробити узагальнені висновки.

Інтелектуальна культура молодших школярів є важливою складовою їхнього особистісного розвитку, що виявляється у здатності до критичного мислення, творчого підходу до розв'язання завдань, самостійності у пізнавальній діяльності та прагненні до самовдосконалення. Ця якість є ключовою для сучасної освіти, яка орієнтована на формування компетентної, мислячої особистості.

Мовно-літературна освітня галузь має великий потенціал для розвитку інтелектуальної культури, оскільки навчальний матеріал сприяє формуванню логічного мислення, розвитку творчості та вміння аналізувати.

Інноваційні технології, зокрема інтерактивні, інформаційно-комунікаційні, проєктні технології, Lego-технології, технології візуалізації, забезпечують можливості для ефективного розвитку інтелектуальної культури молодших школярів. Їх використання дозволяє урізноманітнити освітній процес, зробити його динамічним та цікавим, стимулюючи учнів до активної пізнавальної діяльності, творчості та співпраці.

Експериментальне дослідження, проведене у 2-х класах, продемонструвало ефективність розробленої системи роботи. У ході формувального етапу експерименту рівень сформованості інтелектуальної культури в експериментальній групі значно підвищився, що підтвердило доцільність впровадження інноваційних технологій. Зокрема, зросла кількість учнів із високим рівнем сформованості інтелектуальної культури, тоді як кількість школярів із низьким рівнем значно зменшилась. Порівняльний аналіз результатів експериментальної і контрольної груп підтвердив, що розроблена система роботи сприяє підвищенню рівня інтелектуальної культури учнів, активізації пізнавальної діяльності та підвищенню їхньої

мотивації.

З'ясовано, що ефективність розробленої системи роботи з формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти забезпечується за умов впровадження інноваційних технологій, створення мотиваційного й комфортного освітнього середовища, врахування індивідуальних особливостей учнів та зв'язку навчального матеріалу з життєвими реаліями.

Важливим, на нашу думку, є підвищення професійної компетентності педагогів, системність і послідовність у застосуванні методів, що стимулюють творчу та пізнавальну активність школярів, розвиток їх критичного мислення, самооцінки та прагнення до саморозвитку.

Практична значущість дослідження полягає у розробці вправ і методичних рекомендацій, які можуть бути використані педагогами початкової школи для оптимізації освітнього процесу. Вони сприяють інтеграції традиційних і сучасних підходів, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу молодших школярів. Результати дослідження демонструють, що інноваційні технології ефективно сприяють розвитку мислення, самостійності, креативності та комунікативних навичок у дітей.

Отже, запропонована система роботи довела свою ефективність у процесі формування інтелектуальної культури молодших школярів. Її впровадження сприяє не лише підвищенню якості освітнього процесу, а й розвитку особистісних якостей, необхідних для успішного навчання та соціалізації в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В. Проекти в початковій школі. *Початкова освіта*. 2018. №17. С. 39-43.
2. Баклан Г. Л. Сучасні засоби розвитку інтелектуальної сфери молодших школярів. *Таврійський вісник освіти*. 2017. №1(57). С. 170-177.
3. Бартєнєва І. О., Ноздрова О. П. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів нової української школи до формування культури мислення молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2020. Вип. 28. С. 121-128. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/11339> (дата звернення: 14.03.2024).
4. Білоусова Л. І. Функціональний підхід до використання технологій візуалізації для інтенсифікації навчального процесу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Том 57. №1. С. 38-47.
5. Ваніна С. В. Використання проектної технології як засобу розвитку навчально-пізнавальної активності молодших школярів. URL: osvita-verh.dp.ua/files/2015/Vanina.pdf (дата звернення: 12.04.2024).
6. Вашуленко О. В. Формування читацької компетентності (мовленнєва, літературно-творча й емоційно-ціннісна складові) молодших школярів у навчальному процесі. *Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки НАПН України: інформаційне видання*. Київ : Педагогічна думка, 2013. С. 44-52.
7. Воронкін О. Класифікація інформаційно-комунікаційних технологій навчання. *Вища освіта України*. 2015. №2. С. 95-102.
8. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Вид-во «Либідь», 1997. 374 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106820/1/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%>

[BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%281%29.pdf](#) (дата звернення: 20.10.2023).

9. Грона Н. Організація проектної діяльності на уроках читання (н матеріалі творів В. О. Сухомлинського). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2013. Вип. 123(1). С. 137-142.

10. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі: посіб. Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2017. 116 с.

11. Давидюк М. О. Формувальне оцінювання як засіб розумового виховання молодших школярів. *Вісник науки та освіти. Серії: філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія*. 2023. №9(15). С. 366-375. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9\(15\)-366-375](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9(15)-366-375) (дата звернення: 27.04.2024).

12. Даніліна І. В. Навчальні проекти в початковій школі. 4 клас. Харків : Вид. група «Основа», 2016. 167 с.

13. Демчук С. В. Відео-урок для 4 класу «Біографія і творчість Всеволода Нестайка». *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/video-urok-dla-4-klasu-biografia-i-tvorcist-vsevoloda-nestajka-239346.html> (дата звернення: 10.03.2024).

14. Державний стандарт початкової загальної освіти : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. №87. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novvi-derzhstandart-pochatkovoyi-osvitv-dokument/> (дата звернення: 01.11.2023).

15. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 424 с.

16. Звекова В. Розвиток інтелектуальної культури молодших школярів. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2021. №3. С. 57-62. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.9> (дата звернення: 01.11.2023).

17. Інновації у роботі вчителя початкових класів: виклики і реалії НУШ: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, Україна, 14 квітня 2020 року). Львів : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. 203 с.

18. Інтелект. *Психологічний словник*. URL: <https://upsihologa.com.ua/dictionary/i/intelekt/752> (дата звернення: 14.10.2023).

19. Касьянова Н. А. Впровадження інтерактивних технологій як засіб формування інтелектуальної культури молодших школярів. *На урок*. URL: <https://naurok.com.ua/vprovadzhennya-interaktivnih-tehnologiy-yak-zasib-formuvannya-intelektualno-kulturi-molodshih-shkolyariv-282638.html> (дата звернення: 18.11.2023).

20. Кісіль Л. Застосування ІКТ в початковій школі як вимога сучасного суспільства. *Інноваційні освітні технології в Україні : теорія та практика* : матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф., м. Умань, 26 лют. 2021 р. Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021. С. 45-47. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/images/2021/02/zb.pdf#page=45> (дата звернення: 18.05.2024).

21. Ключник Ю., Васько О. Розвиток культури мислення здобувачів початкової освіти при вивченні математичної освітньої галузі засобами групової взаємодії. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи*. Збірник наукових статей студентів, магістрантів та молодих науковців. Суми, 2024. С. 74-78. https://sspu.edu.ua/images/2024/docs/nauka/konf/zbirka_konferenciyi_10_kvitnya_2024_rpdf_c05bf.pdf#page=75 (дата звернення: 22.08.2024).

22. Ковбасюк В. Дидактичні засади формування інтелектуальних вмінь молодших школярів. *Дидактичні основи реформування освіти у вищій школі*: збірник наукових праць / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. С. 106-111. URL: http://eprints.zu.edu.ua/32170/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2020.pdf#page=106 (дата звернення: 11.12.2023).

23. Колтунович Т. А., Поліщук О. М. Використання ментальних карт як засобу візуалізації у процесі викладання соціальної психології. *Молодий вчений*. №7.1(71.1). 2019. С. 19-26.
24. Копняк Н. Б., Крупська Т. О. Ментальні карти як засіб візуалізації навчального матеріалу у початковій школі. *Молодий вчений*. 2019. №5.2(69.2). С. 148-153.
25. Король Н. М. Розвиток інтелектуальних здібностей учнів молодшого шкільного віку засобами LEGO-технологій. *Педагогічні обрії*. 2020. №5(113). С. 40-45.
26. Кравченко А. С. Використання педагогічних технологій майбутніми вчителями початкової школи. *Лінгводидактична підготовка сучасного вчителя початкової школи : збірка наукових праць*. Херсон, 2017. С. 221-225.
27. Кравченко В. Особливості формування окремих елементів розумової культури у дітей молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. С. 82-86.
28. Крет О. І. Розвиток пізнавальних, інтелектуальних і творчих компетентностей молодших школярів шляхом використання ігрових та сучасних педагогічних технологій. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100aabi-947c.docx.html> (дата звернення: 07.03.2024).
29. Крехно Т., Лоза О. Використання інтерактивного методу навчання в початкових класах під час вивчення розділів «Текст», «Речення». URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/968> (дата звернення: 21.05.2024).
30. Куркіна С. В. Формування й розвиток інтелектуальних здібностей учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. №192. С. 92-96. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-92-96> (дата звернення: 10.03.2024).

31. Кушнір Т. І. Специфіка реалізації традиційних методів навчання у процесі вивчення синтаксису. *Young Scientist*. 2016. №4(31). С. 545-549.
32. Лавренова М. В. Ментальні карти як новації в освітньому просторі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : зб. наук. праць / гол. ред. Г. В. Товканець. Мукачево : МДУ, Вип. 1(9). 2019. С. 36-39.
33. Левченко А. Ю., Левченко Л. С. Педагогічні умови інтелектуального розвитку молодших школярів. URL: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/11-13052016/1/Levchenko.pdf> (дата звернення: 09.12.2023).
34. Лейба А. Р., Романова І. А. Формування комунікативної культури молодших школярів в інтелектуальній ігровій діяльності. *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання в різних соціальних інституціях*. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків, 2023. С. 173-175. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/558ee2c4-6798-4dea-bbb5-da6b6c525528/content> (дата звернення: 08.04.2024).
35. Макодай І. І., Маслюк О. С. Психолого-педагогічні умови розвитку логічного мислення молодших школярів. *Наука і навчальний процес*. Матеріали XX Звітної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 16 квітня 2020 р. / За заг. ред. Г. В. Давиденко. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. С. 47-50. URL: <http://195.20.96.242:5028/kvvmurl-s/docs/materiali-XX-konferenciya-nauka-i-navchalnij-proces-2020.pdf#page=47> (дата звернення: 14.03.2024).
36. Максименко Н. Б., Качак Т. Б. Технології вивчення предметів галузі «Мови і літератури» в початковій школі : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2015. 100 с.
37. Максименко С., Меєрович М., Шрагіна Л. Системне мислення: формування і розвиток. Київ : Києво-Могилянська академія, 2020. 252 с.

38. Мартиненко В. О. Формування змісту літературного читання молодших школярів: сучасний вимір. *Українська література*. 2012. №9. С. 5-8.
39. Мартинюк В. Л. Проектна діяльність молодших школярів як засіб формування особистості. URL: ostrog.at.ua/Martinyuk_V/seminar-prakt-2_klas.doc (дата звернення: 04.02.2024).
40. Матвієнко Я. О., Кобися В. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень*. Київ : 2019. №11. С. 48-50.
41. Методи і прийоми розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів початкових класів. Методичний посібник / Упорядник М. П. Крилевець. Полтава : ПОІППО, 2009. 92 с.
42. Методика навчання української мови в початковій школі / ред. М. С. Вашуленко. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
43. Мелекесцева Н. Візуалізація як засіб підвищення інтересу до читання в початковій школі. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. Випуск 23. С. 388-390.
44. Мозуль І. Психолого-педагогічні засади розвитку мислення молодших школярів. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 3. С. 320-332. URL: <https://journals.bdpu.in.ua/index.php/ped/article/view/27/26> (дата звернення: 26.01.2024).
45. Нагайчук О. В. Формування та розвиток інтелектуальних умінь підлітків у процесі проектно-технологічної діяльності. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3967/1/Formuvannya_ta_rozvy%60tok%20intelektual%60ny%60x_umin%60.pdf (дата звернення: 24.05.2024).
46. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/>

[zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf](#) (дата звернення: 12.11.2023).

47. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Бібік Н.М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

48. Ноздрова О., Бартенєва І. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів Нової української школи до формування культури мислення молодших школярів. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11339/1/Bartienieva%20Iryna%20Oleksandrivna%202020.pdf> (дата звернення: 04.02.2024).

49. Ноздрова О. П. Психолого-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку інтелектуальної культури мислення молодших школярів. *Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти* : збірник наукових праць / редкол. О. Я. Чебікін та ін. Одеса : Університет Ушинського, 2023. С. 36-43. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17379/1/Modernization%20of%20the%20educational%20process.pdf#page=36> (дата звернення: 21.02.2024).

50. Онопрієнко О. В. Метод проєктів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718542/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0.pdf> (дата звернення: 05.01.2024).

51. Ончуленко Ю. Інтелект-карти як засіб формування інтелектуальної культури здобувачів початкової освіти на уроках української мови. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка* / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2024. Вип. XX. С. 248-251.

52. Охріменко Л. Використання технології розвивального навчання на уроках української мови в початкових класах. *Молодь і ринок*. 2014. №9(116). С. 123-128.

53. Половко Н. М. Використання проектної технології у початковій школі. URL: <http://conference.pu.if.ua/forum/files/22032017/3/Polovko.pdf> (дата звернення: 24.11.2023).

54. Пометун О. І., Пироженко Л. В., Біда О. А. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів : методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 304 с.

55. Пономаренко С. Розвиток інтелектуальної обдарованості дітей старшого дошкільного віку. *Перші спроби пошуку в науковому просторі* : зб. матеріалів 19-го Всеукр. студ. наук.-практ. конф. «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкільлі» (м. Умань, 29 квіт. 2021 р.) / [голов. ред.: Іщенко Л. В., Кушнір В. М. ; відп. за вип.: Карнаух Л. П., Залізняк А. М., Слатвінська А. А. Умань : Візаві, 2021. С. 170-172.

56. Пономарьова К. Нестандартні форми організації навчання української мови в початкових класах. *Початкова школа*. 2015. №12. С. 1-6.

57. Прозорова Л. Творчі різнорівневі вправи з української мови для розвитку уваги, логічного та дивергентного мислення учнів. *Початкова школа*. 2017. №5. С. 36-37.

58. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

59. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. 4-те вид. Київ : Освіта, 2020. 176 с.

60. Сілкова О. В., Любач Н. В. Педагогічна технологія візуалізації навчальної інформації. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. Вип. 62. С. 180-183.

61. Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. 267 с.

62. Старікова Н. А. Використання інформаційних технологій у початковій школі : посібник для вчителя. Кривий Ріг, 2014. 77 с.
63. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 366 с.
64. Тлумачний словник шкільної лексики (початкова школа) / автори-укладачі : Н. В. Гудима, Н. В. Мелекесцева. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. 120 с.
65. Українська мова та читання : підручник для 2 кл. закладів загальн. серед. освіти : у 2 ч. Ч. 1 / Л. О. Варзацька, Т. О. Трохименко. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2019. 160 с.
66. Українська мова та читання : підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.
67. Українська мова та читання : підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1 / К. І. Пономарьова. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 144 с.
68. Українська мова та читання : підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.
69. Українська мова та читання : підручник для 3 кл. закладів загальн. середн. освіти : у 2-х ч. Ч. 1. / Л. О. Варзацька, Т. О. Трохименко. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2020. 160 с.
70. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах) : Частина 1 : Українська мова / М. Захарійчук. Київ : Грамота, 2020. 160 с.
71. Федорчук В. В. Педагогічні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2014. 268 с.

72. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи / Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко, В. О. Мартиненко та ін. Київ : Педагогічна думка, 2014. 346 с.

73. Хімчук Л., Сопушинська М. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах воєнного стану. *Становлення особистості дитини в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 26 трав. 2023 р. / за заг. ред. Н. Г. Пахомової, В. І. Березан. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 132-137.

74. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.

75. Шевчук Л. М. Проектна діяльність як спосіб організації роботи молодших школярів над текстом. *Problems and prospects of implementation of innovative research results*. 2019. Volume 3. Valletta, Republic of Malta. С. 67-70.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718542/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0.pdf>
(дата звернення: 18.07.2024).

76. Щербатюк І. С., Онищенко І. В. Особливості формування інтелектуальної культури учнів початкової школи на уроках української мови засобом інтелект-карт. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/11/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-9-11.11.22.pd>
(дата звернення: 14.03.2024).

77. Buzan T., Buzan B. The Mind Map Book: How to Use Radiant Thinking to Maximize Your Brain's untapped Potential. First Dutton Printing, 1994. 320 p.